

"Farg'ona vodiysidagi chegaralar chegara hududlarini barqaror rivojlantirish uchun resursga aylandi" - britaniyalik professor



Nyukasl universiteti professori Nik Megoran Markaziy Osiyo universiteti Davlat siyosati va boshqaruvi instituti ilmiy xodimi Zalina Yenikeeva bilan hammualliflikda "Chegaralar yana ochilganda nima bo'ladi? O'zbekiston-Qirg'iziston chegarasini dematerializatsiya qilish" nomli maqolasini chop etdi.

Tadqiqotchilar o'z ishlarida 2022 va 2023 yillar oralig'ida olingan qishloq chegara hududlarining makroiqtisodiy ma'lumotlari va etnografik tadqiqotlar tahliliga tayanishgan.

Professor N.Megoran Farg'ona vodiysiga uchta dala safarini amalga oshirdi: har biri o'n kundan uch haftagacha davom etdi, bu chegaraning dematerializatsiya jarayonlarini har tomonlama o'rganish uchun miqdoriy va sifat ma'lumotlarini to'plash imkonini berdi.

Hisobotda so'nggi yillarda O'zbekiston chegara hududlari va qo'shnilar bilan munosabatlarga oid siyosatini tubdan qayta ko'rib chiqqani ta'kidlangan. Unda Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston prezidenti etib saylanishi burilish nuqtasi bo'lgani ta'kidlangan: davlat strategiyasidagi urg'u izolyatsiya va qat'iy chegara siyosatidan chegaralararo hamkorlik, iqtisodiy integratsiya va gumanitar hamkorlikni faol rivojlantirishga o'tdi. "Shavkat Mirziyoyevning asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri yaqin qo'shnilar bilan munosabatlarni tiklash va mintaqaviy savdoni oshirish bo'lgan", deb ta'kidlaydi ekspertlar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, agar chegara hamkorlik qilish istagi, tizimli islohotlar va odamlarga g'amxo'rlik bilan qo'llab-quvvatlansa, u to'siq emas. Chegaraning dematerializatsiyasi - uning iqtisodiyot, infratuzilma va ijtimoiy aloqalarga asta-sekin "yo'q bo'lib ketishi" - chegara aholisi uchun keng ko'lamli ijobiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Olib borilgan tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, eng aniq ta'sirlardan biri oilaviy, qarindoshlik va do'stlik rishtalarining tiklanishi bo'lgan. Farg'onaning ko'plab aholisi uchun nazorat punktlarining ochilishi ularga uzoq vaqtdan beri yo'qolgan aloqalarni tiklash, qabristonlarni bemaolol ziyorat qilish, diniy marosimlar va motam tadbirlarida ishtirok etish hamda oilaviy va do'stlik rishtalarini saqlab qolish imkonini berdi.

Natijada, o'nlab yillar davomida chegaraning turli tomonlarida yashagan oilalar birga bo'lish imkoniyatiga

ega bo'ldilar, bu esa aholi farovonligi darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan asosiy ijtimoiy aktivdir.

Shu bilan birga, mamlakatlar o'rtasidagi sayyohlik yo'nalishlari qayta tiklandi. Masalan, Qirg'izistondagi Arslanbob tog' kurorti yana bir bor o'zbekistonliklar orasida ta'til va do'stona uchrashuvlar uchun mashhur joyga aylandi. Tibbiy turizm ham jadal rivojlanmoqda. Qirg'iziston fuqarolari O'zbekistondagi zamonaviy klinikalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldilar, bu ularning yuqori sifatli tibbiy yordamdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi va ijtimoiy sohada yaqinroq hamkorlik qilish uchun sharoit yaratdi.

Tadqiqotchilar, shuningdek, chegaralarni dematerializatsiya qilishning iqtisodiy ta'sirini ham ta'kidlamoqdalar. Chegara o'tish joylari tijorat faoliyatining markazlariga aylandi: taksi xizmatlari, valyuta ayirboshlash, kichik chakana savdo, logistika va mehmonxona xizmatlari barchasi qayta ish boshladi. Chegara yaqinida yashovchi odamlar yangi ish o'rinlari va kichik biznesda o'zini o'zi anglash imkoniyatlariga ega bo'lishdi. Chegara bo'linish ramzi bo'lishdan to'xtadi va chegara hududlarining barqaror rivojlanishi uchun resursga aylandi.

Shu bilan birga, mutaxassislarning ta'kidlashicha, muhim yutuqlardan biri millatlararo ziddiyatlarning yumshatilishi bo'lgan. Kundalik aloqalar, savdo, hamkorlik, do'stona, oilaviy va ishbilarmonlik tashriflari o'zaro tushunishni mustahkamlaydi va xalqlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi. Bu ijtimoiy totuvlik, barqarorlik va mintaqaviy tinchlikni mustahkamlashga muhim hissa qo'shadi.

O'zbekiston va Qirg'iziston prezidentlari o'rtasidagi ishonchli munosabatlar amalda davlatlar va ularning xalqlari o'rtasidagi o'zaro hurmat va xayrixohlik darajasini oshiradigan yangi yondashuvning ramzi ekanligi alohida ta'kidlangan.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirib, tadqiqotchilar O'zbekiston-Qirg'iziston chegarasining muvaffaqiyatli dematerializatsiya qilinishi ochiqlik, hamkorlik va mintaqaviy o'zaro ta'sirga yo'naltirilgan tanlangan yo'nalish haqiqiy samara berayotganini yaqqol ko'rsatib turibdi, degan xulosaga kelishdi.

Iqtisodiy va ijtimoiy aloqalarning tiklanishi, bandlik va tadbirkorlik imkoniyatlarining kengayishi, turizm va tibbiyot almashinuvining tiklanishi Farg'ona vodiysini yaxlit, jonli va dinamik makonga aylantirmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, ochiq chegara siyosati ramziy emas, balki iqtisodiy farovonlik, ijtimoiy hamjihatlik va mintaqaviy barqarorlikni oshirishning pragmatik va muvaffaqiyatli vositasidir. O'zbekiston misoli chegaralarni dematerializatsiya qilish aholining hayot sifatini qanday yaxshilashi va strategik mintaqaviy yetakchilik vositasiga aylanishi mumkinligini ko'rsatdi.

Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston-Qirg'iziston chegarasining dematerializatsiyasi shunchaki siyosiy imo-ishora emas, balki insoniy aloqalarni tiklash, iqtisodiy o'sish va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashning samarali mexanizmi hisoblanadi.

Farg'ona vodiysi tajribasi shuni tasdiqlaydiki, xalqqa yo'naltirilgan ochiq chegara siyosati jamiyat farovonligini va mintaqada yetakchilikni mustahkamlashning strategik resursidir.